

Haarlem/Alkmaar, 29 augustus 2024

Serie *Sterke mannen* Maarten van Heemskerck voor het eerst samen in Nederland in oorspronkelijke ordening

Overzichtstentoonstelling *Maarten van Heemskerck* in drie musea

In de eerste overzichtstentoonstelling ooit van Maarten van Heemskerck, die van 28 september 2024 tot en met 19 januari 2025 te zien is in het Frans Hals Museum, Stedelijk Museum Alkmaar en Teylers Museum, wordt Heemskercks bijzondere schilderijenserie *Sterke mannen* voor het eerst in ruim 75 jaar herenigd. Dankzij belangrijke bruiklenen uit het Rijksmuseum (Amsterdam), Allen Memorial Art Museum (Oberlin, Verenigde Staten) en Yale University Art Gallery (New Haven, Verenigde Staten) zijn de 12 kleine panelen voor het eerst samen in Nederland bijeen en weer als ensemble geordend op de manier zoals Heemskerck ze bedoeld heeft – in vier sets van drie schilderijtjes. De herenigde serie wordt getoond in Stedelijk Museum Alkmaar, waar de periode die Heemskerck in Rome doorbracht en de invloed daarvan op zijn latere werk centraal staat.

Voor het eerst in ruim 75 jaar herenigd

Maarten van Heemskerck schilderde de serie *Sterke mannen* rond 1555, ongeveer 20 jaar na zijn verblijf in Rome. Het gaat om voorstellingen van de halfgod Hercules, de Bijbelse held Simson en de klassieke goden Neptunus, Pluto, Saturnus en Jupiter. Elk van de panelen toont een naakte, gespierde 'sterke man' in beweging. Het ging de schilder duidelijk om het etaleren van zijn kennis van de menselijke anatomie. Zulke naakten in complexe houdingen waren toentertijd zeer vernieuwend in de kunst van de noordelijke Nederlanden. Heemskerck liet zich voor deze reeks inspireren door klassieke en contemporaine Italiaanse kunstwerken die hij in Rome had gezien, waaronder sculpturen van Baccio Bandinelli en Michelangelo.

Tot 1946 was de serie *Sterke mannen* nog bij elkaar en was die hoogstwaarschijnlijk op de juiste manier geordend: in vier setjes van drie panelen, waarbij elke set één voorstelling van Hercules, één van Simson en één van een antieke god bevat. Na veiling van de serie bij Christie's in 1946 zijn de 12 schilderijtjes terechtgekomen op drie verschillende plekken: het Rijksmuseum en twee Amerikaanse collecties, namelijk Allen Memorial Art Museum en Yale University Art Gallery. Daarmee raakte de oorspronkelijke opzet verloren. Heemskercks serie wordt nu voor het eerst sinds 1946 in de oorspronkelijke ordening aan het publiek gepresenteerd in Stedelijk Museum Alkmaar.

Onderzoek

In 2012 zijn de panelen materiaaltechnisch en inhoudelijk uitgebreid onderzocht door Ilona van Tuinen (hoofd prentenkabinet van het Rijksmuseum sinds 2022). Zij heeft toen de juiste ordening van de schilderijtjes kunnen reconstrueren. Dat deed zij door de informatie op de achterzijden van de paneeltjes goed te bestuderen. Het kale hout toont verkleuringen die getuigen van de oorspronkelijke inlijsting van de werken. Als de panelen in de juiste ordening worden gelegd, is een doorlopend verkleuringspatroon langs de randen van elke set te zien. Dit illustreert hoe elk drietal paneeltjes in een omlijsting heeft gezeten die de randen van de set bedekt hield. Mogelijk zaten de paneeltjes in Heemskercks tijd gemonteerd in een 16de-eeuwse grote kast. Ook stelde Van Tuinen vast dat op elk middelste paneel van elke set door een voormalige (latere) eigenaar een label met inventarisnummer is bevestigd, wat de gereconstrueerde ordening bevestigt.

Eén tentoonstelling in drie musea

Het Frans Hals Museum, Stedelijk Museum Alkmaar en Teylers Museum organiseren gezamenlijk *Maarten van Heemskerck*, de eerste overzichtstentoonstelling ooit van Heemskerck (Heemskerk, 1498 - Haarlem, 1574). Voor de gelegenheid komen 150 werken - waarvan 134 van Heemskerck - vanuit 12 landen naar Nederland, waaronder topstukken uit The Metropolitan Museum of Art (New York), Museo Nacional Thyssen-Bornemisza (Madrid), The National Gallery (Londen), het Rijksmuseum (Amsterdam), het Nationaal Museum van Warschau en het Kupferstichkabinett (Berlijn). Veel van deze werken waren niet eerder in Nederland te zien. Elk museum toont een onderscheidende periode uit het leven van deze invloedrijke en succesvolle 16de-eeuwse kunstenaar. In het Frans Hals Museum staat onder de noemer 'Vernieuwer met lef' het vroege werk van Heemskerck tot aan tot zijn vertrek naar Rome centraal, gecombineerd met dat van tijdgenoten als Jan van Scorel en Jan Gossart, met als absolute hoogtepunt het compleet gerestaureerde schilderij *De heilige Lucas schildert de Madonna* (1532). In 'Naar Rome' vertelt Stedelijk Museum Alkmaar over Heemskercks reis naar Italië en laat zien hoe die ervaring uitmondde in gedurfde en voor die tijd verrassende en vernieuwende werken. Teylers Museum zet Heemskerck in 'Pionier op papier' neer als vernieuwer van de Nederlandse prentkunst.

Publicatie

Bij de tentoonstelling verschijnt een boek over het leven en werk van Maarten van Heemskerck van de hand van Ilja Veldman, met een bijdrage van Jessica Roeders en Mireille te Marvelde, restauratoren van het Frans Hals Museum, over de materialen en technieken van Heemskerck. De publicatie – de eerste over de volle breedte van Heemskercks oeuvre – wordt uitgegeven door WBOOKS in een Nederlands- en Engelstalige editie. Beide rijk geïllustreerd, 304 pagina's, 23 x 27 cm, paperback met flappen, verkoopprijs € 39,95.

De tentoonstelling en catalogus worden mede mogelijk gemaakt dankzij de bijdragen van onder meer de Turing Foundation, VriendenLoterij, Mondriaan Fonds, het Cultuurfonds, Blockbusterfonds Xtra, J.C. Ruigrokstichting, het Frits en To Lugt Studiefonds van de Fondation Custodia, Hendrik Mullerfonds, Stichting Dorodarte, Stichting Pieter Haverkorn van Rijsewijk en Stichting Zabawas.

Meer informatie: ontdekvanheemskerck.nl

Noot voor de redactie

Persberichten, fact sheets en beeldmateriaal zijn terug te vinden in de [digitale persmap](#).

Voor meer informatie en/of extra beeldmateriaal kunt u contact opnemen per e-mail via bureau@heidivandamme.nl of telefonisch via Natalie Bos: +31 (0)6 1444 84 60 of Heidi Vandamme: +31 (0)6 295 32 686.